

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ СУСПІЛЬНИХ НАУК
КАФЕДРА ЗАГАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ПЕДАГОГІКИ ВИЩОЇ
ШКОЛИ**

М. В. ОПАЧКО, О. О. ПОПАДИЧ

**ЗАСТОСУВАННЯ ЗАСОБІВ МОДЕЛЮВАННЯ
ПЕДАГОГІЧНИХ СИТУАЦІЙ:
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ
«ПОЧАТКОВА ОСВІТА»**

Ужгород 2022

УДК 378.14

Опачко М. В., Попадич О. О. Застосування засобів моделювання педагогічних ситуацій: методичні рекомендації для студентів спеціальності «Початкова освіта». Ужгород : Приватне підприємство «Інвазор», 2022. 47 с.

Методичні рекомендації містять **матеріали** щодо застосування засобів моделювання педагогічних ситуацій з метою підвищення їх комунікативної культури для проведення лекційних і семінарських занять, організації самостійної та індивідуальної роботи студентів, а також здійснення різних видів контролю і оцінювання засвоєння знань. Методичні рекомендації адресовані студентам, аспірантам, викладачам.

Рецензент:

Замрозевич-Шадріна С. Р., доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри фахових методик і технологій початкової освіти ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

*Рекомендовано до друку
науково-методичною комісією факультету суспільних наук
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
(протокол №7 від 19.04.2022 р.)*

Вступ

Професійна підготовка майбутніх спеціалістів в українських освітніх установах орієнтується, насамперед, на Національну стратегію розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки, яка проголошує освіту стратегічним ресурсом «соціально-економічного, культурного та духовного розвитку суспільства, підвищення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення міжнародного авторитету та формування позитивного іміджу нашої держави, створення умов для самореалізації кожної особи».

Концепція «Нова українська школа» – це якісно нова цільова програма розвитку загальної середньої освіти, що передбачає трансформацію змісту, організації освітнього процесу, дидактико-методичного його забезпечення, підходів до оцінювання освітніх результатів у напрямі посилення особистісної орієнтації освіти, її розвивального, компетентнісного, демократичного характеру.

Ефективність педагогічного спілкування залежить не тільки від властивостей, мотивів, позицій, спрямованості особистості вчителя, але і від його комунікативної культури. Тож комунікативна компетентність педагога – це такий рівень навчання взаємодії з іншими учасниками освітнього процесу, який необхідний для адекватного виконання професійних функцій у межах своїх здібностей та соціального статусу.

Майбутній учитель повинен навчитися використовувати комунікативні знання, рівні спілкування (вербально – невербальне, рульове – особистісне, діалогічне – монологічне, маніпулятивне – адаптивне), діагностувати свої комунікативні можливості. В освітньому процесі закладу вищої освіти важлива роль відводиться міжособистісним відносинам, спілкуванню, психологічним аспектам взаємодії викладача та студента.

Наступним не менш важливим аспектом діяльності вчителя є питання про педагогічні здібності та особисті якості. Педагогічні здібності визначають як властивості особистості, які є умовою успішного виконання певних видів діяльності. Риси характеру, такі, як тактовність, вимогливість, справедливість, розуміння іншої людини, багатосторонність інтересів, цілеспрямованість, любов

до дітей, чуйність, спостережливість можна віднести до передумов, які є умовами для розвитку педагогічних здібностей.

Педагоги спираються у своїй професійній діяльності не тільки на загальнопедагогічні, але й на спеціальні здібності (наприклад, спеціальні здібності до предмета, який вони викладають, або навпаки, спеціальні здібності, які не є власне педагогічними і не пов'язані з навчальним предметом, але допомагають здійснювати педагогічну діяльність – артистичність, творчі здібності та ін.).

Вирізняють основні групи педагогічних здібностей: організаторські, дидактичні, рецептивні, комунікативні, сугестивні, дослідницькі, науково-пізнавальні. Завдатки важливі не як передумови успішного оволодіння професією, а як психологічні та фізіологічні умови компенсаторних можливостей людини для вироблення індивідуального стилю діяльності.

Учитель – не аморфна особа, відірвана від реальності буття, а особистість, яка за допомогою постійної роботи над собою вдосконалює свої професійні та особистісні якості, серед яких важливою є комунікативна культура, яка формується в закладі вищої освіти.

На запитання: «Чого ви очікуєте від школи?» роботодавці, бізнесмени, політичні діячі, керівники шкіл та вчителі відповідають: «Треба виховувати дитину, яка вміє спочатку самостійно вчитись, а потім самостійно та творчо працювати і жити». У школі учень повинен навчитися, в першу чергу, самостійно формувати мету та шляхи її досягнення. Цього досягти значно важче, ніж навчити читати, писати та лічити. Деякі наївно вважають, що учити – значить заучувати, запам'ятовувати, відтворювати (часом не розуміючи суті справи). Ця схема навчання, доведена до абсурду.

Дитині усе дають у готовому, спрощеному, конкретному виді, а потім дивуються, чому вона слабо розвинена і така некмітлива. Ми виробляємо у неї розумову ліню, примітивно вправляємо пам'ять, не розвиваючи уяву і кмітливість. Запам'ятали – це ще не виходить, що учні щось знають. Між цими поняттями – дистанція величезного розміру. Можна запам'ятати і нічого не знати. Тому пропонуємо зосередити увагу на особистісно орієнтованих

педагогічних ситуаціях.

Методичні рекомендації містять матеріали щодо застосування засобів моделювання педагогічних ситуацій з метою підвищення їх комунікативної культури для проведення лекційних і семінарських занять, організації самостійної та індивідуальної роботи студентів, а також здійснення різних видів контролю і оцінювання засвоєння знань. Методичні рекомендації адресовані студентам, аспірантам, викладачам.

МЕТОДИ ТА ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Мовно-мовленнєва освіта в Україні передбачає вдосконалення лінгводидактичної стратегії навчального процесу, наближення його до вимог сучасного суспільства, яке потребує високоосвічених, інтелектуально розвинених і відданих своїй державі громадян, які легко і вільно можуть спілкуватися між собою, утверджуючи статус української мови як рідної і державної. Досягти цього нинішня вища школа може за умов підвищення рівня викладання мови, розв'язання багатьох методичних проблем, пошуків нових підходів до навчання мови у вищих навчальних закладах.

Однією з таких проблем, що давно хвилює як учених-методистів, так і педагогів, і потребує переосмислення й сучасного розв'язання, є співвідношення теорії й практики. Йдеться про теоретичні положення сучасної методики як науки. Адже більшість педагогів розглядає цю проблему як співвідношення теоретичного матеріалу та практичної діяльності студентів. І тут ніхто не заперечує, що перевагу треба надавати практичній роботі, адже саме вона впливає на формування мовленнєвих умінь і навичок. Крім того, для сучасного педагога необхідним стає осмислення таких понять, як мовна і мовленнєва компетенція студентів, спілкування та його різновиди, лінгво-стилістико-комунікативна основа навчання мови та ін.

Основою курсу ділової української мови є мовознавча наука – досить розгалужена система знань про мову, її структуру, основні одиниці і способи поєднання цих одиниць у тексті. Однак, виходячи із сучасних потреб мовної освіти, необхідно виділити й обґрунтувати такі поняття, як мова, мовлення, функції мови, мовленнєва діяльність, лінгвостилістика, емотивність, емосеми, літературна мова та її норми, комунікативні ознаки, особливості усного і писемного літературного мовлення.

Суттєвим для навчання української мови є такі її ознаки :

- мова – знакова система;
- у мовному знакові поєднуються ідеальна і матеріальна сторони;

- мова – явище поліфункціональне і найголовніша її функція – комунікативна;

- мова функціонує у формі усного і писемного мовлення;
- мова – явище нормативне;
- значення мовних одиниць (слів) сприймається у тексті.

Для організації навчання рідної мови важливим є розкриття сутності мови і мовлення .

У лінгвістиці мова визначається як своєрідна знакова система, що забезпечує мислення людини, спілкування з іншими людьми, тобто служить засобом формування думок , сприймання навколишньої дійсності, обміну інформацією, вираження різноманітних почуттів. Мова існує у свідомості людей і реалізується у мовленні, тому доля мови залежить від її носіїв.

Обслуговуючи суспільство, мова виконує ряд функцій, життєво необхідних для суспільства, окремих груп людей і кожної людини зокрема. Це функції спілкування, мислетворення, нагромадження і збереження знань , пізнання дійсності тощо.

Для формування комунікативної культури важливим є урахування усіх її функцій: мислетворчої , комунікативної, емотивної, акумулятивної (нагромадження і збереження), пізнавальної , інформативної, номінативної, експресивної тощо.

Реалізація мови здійснюється у процесі мовлення, або мовленнєвої діяльності. Мовленнєва діяльність – це «сукупність психофізичних дій організму людини , які спрямовуються на сприймання і розуміння мовлення або породження його в усній чи письмовій формі» (Олійник І.С., Іваненко В.К ., Рижило Л.П., Спорик О.С. Методика викладання української мови у середній школі). Мовленнєва діяльність ґрунтується на психічній діяльності людини, залежить від її інтелектуального та емоційного розвитку і опирається на мовні знаки. Опанування мовленнєвої діяльності здійснюється у процесі навчання мови на комунікативній (мовленнєвій) основі, що включає слухання, говоріння, читання і письмо. Наслідком мовленнєвої діяльності є текст (висловлювання).

Мовленнєва діяльність має бути покладена в основу вивчення мови у загальноосвітньому навчальному закладі, а потім продовжена у виші. На думку авторів Концепції мовної освіти в Україні, «метою навчання рідної мови в середній школі є формування особистості, яка володіє вміннями і навичками вільно, комунікативно виправдано користуватися мовними засобами при сприйнятті (слуханні і читанні), створенні (говорінні і письмі), висловлювань у різних сферах мовлення, тобто в забезпеченні її всебічної мовленнєвої компетенції» (Беляев О.М., Скуратівський Л.В., Симоненкова Л.М., Шелехова Г.Т. Концепція навчання державної мови в школах України).

Зважаючи, що роль української мови в нашому суспільстві значно зросла, мовна і мовленнєва компетенції ґрунтуються на усвідомленні основної функції української мови – комунікативної, яка забезпечує мовленнєву діяльність її носіїв і впливає на їх духовний розвиток. Комунікація, або спілкування людей, відбувається, як уже зазначалося, у процесі мовленнєвої діяльності за певних обставин.

Проблема комунікативного підходу до навчання мови не нова. Вона тісно пов'язана з практичною діяльністю, яка знайшла відображення у чинних програмах і підручниках з української мови у загальноосвітніх та вищих навчальних закладах.

Сутність комунікативного спрямування виявляється у вмінні розв'язувати комунікативні завдання з метою оволодіння високим рівнем спілкування рідною мовою. Цьому й підпорядковується розв'язання комунікативно-лінгвостилістично-ситуативних завдань, спрямованих на формування мовленнєвомотивних умінь і навичок, які потребують створення штучного мовно-мовленнєвого середовища.

Враховуючи, що за законом діалектики зміст і форма взаємопов'язані, можна стверджувати, що основною метою мовної освіти повинно бути вільне спілкуватися рідною (державною) мовою.

Мовні засоби, що вказують на суб'єктивне ставлення мовця до того, що і як він повідомляє, назвемо емосемами (експресемами).

Емосеми (експресеми) мають винятково важливе значення і потребують

комунікативно-лінгвостилістичного підходу до навчання мови, що вимагає засвоєння явищ на основі різних стилів, уміння визначати їх стилістичну функцію і будувати стилістично диференційовані висловлювання за певних мовленнєвих обставин.

У методиці мови питання вивчення частин мови як комунікативно-лінгвостилістичних засобів залишається і дотепер нез'ясованим. Граматичні форми і категорії як мовні засоби емотивності набувають у лінгвістиці особливого значення. Частини мови мають безліч граматичних і семантичних значень, відтінків з різними паралельно і синонімічно вживаними способами вираження. Тому під час стилістичного добору граматичних форм при спілкуванні використовують систему взаємовідповідників.

Комунікативно-стилістичні функції морфологічних емосем (експресем) розвиваються в контексті, в умовах синтаксичного взаєморозв'язку між формами і граматичними категоріями. Емоційно-експресивні значення, які завжди виникають у комунікативних ситуаціях роду, числа, відмінків, відмін, розрядів, що граматично оформлені у формах часу, особи, способу дієслова, розпадаються на численні семантичні відтінки, які перехрещуються і видозмінюються.

Отже, мовленнєва культура значно зросла завдяки усвідомленню основної функції української мови як мови, якою ми спілкуємося – комунікативної, що впливає на розвиток її носіїв у практичному та духовному напрямках. Чільне місце в даному процесі відіграють комунікативні вправи, метою яких є оволодіння високим рівнем спілкування, а отже і його культурою.

Найголовнішим у діяльності педагога є спрямованість його діяльності і професіоналізм знань. Педагогічна техніка як сукупність професійних умінь сприяє гармонії єдності внутрішнього змісту діяльності педагога і зовнішнього його вираження.

Педагогічна техніка – це вміння використовувати власний психологічний апарат як інструмент виховного впливу. Це володіння комплексом прийомів, який допомагає викладачу глибше, яскравіше, талановитіше виявити себе і досягти успіхів у навчально-виховній роботі.

Поняття «комунікативна культура» впливає із термінів: комунікація та

культура. Як відомо, комунікація – це , по-перше, передача інформації (ідей, образів, оцінок , установок) від однієї особи до іншої, від однієї культурної одиниці до іншої; по-друге , канал, що об'єднує учасників інформації; по-третє , взаємодія, за допомогою якої інформацію передають і приймають; процес передачі і прийому інформації. У процесі комунікації відбувається:

- взаємний вплив людей один на одного;
- обмін різними ідеями, інтересами, настроями , почуттями.

Комунікація між людьми має низку специфічних особливостей:

- наявні відносини двох індивідів, кожний з яких є активним суб'єктом;
- можливість взаємного впливу партнерів один на одного за допомогою системи знаків;
- комунікативний вплив лише за наявності єдиної чи подібної системи кодифікації й декодифікації в комунікатора (людини, що направляє інформацію) і реципієнта (людини, що приймає її);
- можливість виникнення комунікативних бартерів.

Культура – поняття, що відображає символічні, небіологічні , тобто набуті аспекти життя людського суспільства. Культура включає мову, звичаї та погоджені традиції (конвенції), за допомогою яких можна відрізнити поведінку людей .

Поняття «педагогічна техніка» містить дві групи складових . Перша група пов'язана з умінням педагога керувати своєю поведінкою: техніка володіння своїм організмом (мімікою , пантомімікою); керування емоціями, настроєм для зняття зайвого психічного напруження, збудження творчого самопочуття і опанування уміння соціальної перцепції (техніка керування увагою уявою); техніка мовлення (керування диханням, дикцією, темпом мовлення). Друга група пов'язана з умінням вплинути на особистість і колектив: техніка організації контакту, управління педагогічним спілкуванням, організація колективних творчих справ тощо .

Складовою педагогічних здібностей педагога є його мовлення . Це

інструмент професійної діяльності педагога, за допомогою якого можна розв'язати різні педагогічні завдання:

- зробити складну тему заняття цікавою, а процес її вивчення – привабливим;
- створити атмосферу спілкування у групі, встановити контакт зі студентами, досягти взаєморозуміння з ними;
- сформувати у студентів відчуття емоційної захищеності.

Володінню мовленням як засобом професійної діяльності потрібно вчитися. Адже мовлення педагога є показником його педагогічної культури, засобом самовираження і самоутвердження його особистості. Дослідженням цих тем займалися А.Макаренко та В.Сухомлинський.

Досвід вітчизняних педагогів, який став світовим надбанням, набуває ще більшої актуальності нині, коли ведуться пошуки шляхів гуманізації вищої освіти. Його вивчення допоможе майбутньому педагогу у професійному становленні.

Термін «мовлення педагога» використовують, коли говорять про усне мовлення. Під усним мовленням розуміють, як саме процес говоріння, так і результат цього процесу – усні вирази.

Мовлення педагога – це мовлення, пристосоване для розв'язання специфічних завдань, що виникають у педагогічній діяльності, спілкуванні.

Можна говорити й про професійні особливості мовленнєвої діяльності педагога, а саме:

- ця діяльність спеціально організується викладачем, він керує нею залежно від умов педагогічного спілкування;
- кінцевим результатом її є досягнення гуманістично спрямованої мети, пов'язаної з вихованням студентів;
- добір мовних і мовленнєвих засобів здійснюється залежно від потреб завдань взаємодії педагога зі студентами; їх ефективність прогнозується;
- мовленнєва діяльність педагога в реальній ситуації спілкування базується на відтворенні (рефлексії) стану, поведінки, реакції студентів, вона

регулюється змістом зворотної інформації, яку отримує педагог;

- мовлення педагога є предметом його педагогічного аналізу й самоаналізу, постійного самовдосконалення.

Мовлення педагога буває у двох різновидах – у монологічному і діалогічному. Форми цього мовлення різноманітні. Найпоширенішими формами монологічного мовлення педагога є розповідь, лекція, коментар, пояснення, розгорнуті оціночні судження. Діалогічне мовлення педагога широко представлене в різного роду бесідах зі студентами, які будуються у формі запитань і відповідей.

Аналізуючи мовлення педагога, часто використовують вираз «комунікативна поведінка». У сучасній науковій літературі під комунікативною поведінкою розуміють не лише процес говоріння, повідомлення чогось, а таку організацію мовлення й відповідно до нього невербальної поведінки педагога, яка впливає на створення емоційно-психологічної атмосфери педагогічного спілкування й характер взаємин між викладачем та студентами, на стиль їх діяльності (А.Леонтьєв, Т.Ладиженська, В.Кан-Калик).

Комунікативна поведінка педагога оцінюється відповідно до того, що і як він говорить, які в нього жести, рухи, вираз обличчя, який підтекст мають його слова, на яку реакцію студентів розраховані.

Педагогічна ефективність мовлення педагога багато в чому залежить від рівня володіння мовою, вміння здійснювати правильний вибір мовних засобів. Педагогічна ефективність комунікативної поведінки педагога передусім залежить від того, який стиль спілкування зі студентами притаманний викладачу, які в нього установки на взаємодію зі студентами, якою мірою він відчуває психологічні особливості ситуації мовлення.

Зважаючи на вищесказане, рівень майстерності мовленнєвої діяльності педагога визначається рівнем культури його мовлення і спрямуванням його комунікативної поведінки.

Вимоги до комунікативних якостей мовлення педагога зумовлені функціями, які воно виконує в педагогічній діяльності. Найголовнішими серед них є:

- комунікативна – встановлення і регуляція взаємовідносин між викладачем та студентами, забезпечення гуманістичної спрямованості розвитку студентів;

- психологічна – створення умов для забезпечення психологічної свободи студента, прояву індивідуальної своєрідності його особистості; зняття соціальних затисків, які заважають цьому;

- пізнавальна – забезпечення повноцінного сприймання навчальної інформації студентами, формування в них особистісного, емоційно-ціннісного ставлення до знань;

- організаційна – забезпечення раціональної організації навчально-практичної діяльності студентів.

Встановлення і регуляція взаємовідносин між викладачем і студентами, забезпечення гуманістичної спрямованості розвитку студентів – це одна з провідних функцій мовлення педагога. Її мета – допомогти викладачеві налагодити взаємодію зі своїми вихованцями, побудувати виховання і навчання на засадах співробітництва і співтворчості. Найважливішими мовними засобами для розвитку гуманістичних відносин між викладачем і студентами є :

- встановлення особистісного контакту зі студентами, орієнтація їх на особистісне включення в комунікацію;

- створення ситуацій діалогу у спілкуванні педагога зі студентами;

- забезпечення активної позиції студентів у взаємодії з педагогом ;

- створення атмосфери взаємоповаги, довіри.

У взаємовідносинах викладача зі студентами мають значення такі фактори: як педагог звертається до них, як ставить свої вимоги, робить зауваження, висловлює побажання; яке при цьому емоційне забарвлення його мовлення, якою інтонацією супроводжує він свої слова, який при цьому має вираз обличчя, погляд.

Наступною функцією педагогічного мовлення є забезпечення повноцінного сприймання навчальної інформації студентами. Існує пряма залежність між комунікативними особливостями мовлення педагога та

характером пізнавальної діяльності студентів у процесі вивчення нового матеріалу. Мовлення педагога може допомогти зробити цю діяльність активною, цікавою для студента, а може утруднити сприймання, поставити студента в позицію пасивного спостерігача на занятті .

Під час викладу нового матеріалу мовлення педагога має відповідати низці педагогічних вимог, а саме : бути логічним, доступним, чітким, переконливим. Педагогічна доцільність мовлення педагога на певному етапі лекції полягає в тому, щоб не тільки передати студентам знання, а й сформувати в них емоційно -ціннісне ставлення до них, викликати потребу керуватися цими знаннями у своєму житті, зробити їх основою власних переконань. Розв'язати це завдання педагог зможе лише тоді, коли він буде не просто інформувати, транслювати знання, а й впливати на свідомість, почуття студентів, спонукати їх до співроздумів і співпереживань під час сприйняття навчального матеріалу. Основним засобом діяльності педагога при цьому є мовлення.

З функцією ефективного викладу знань тісно пов'язана і функція мовлення педагога – забезпечення раціональної організації навчально-практичної діяльності студентів, тобто розв'язання таких завдань лекції, як організація ефективного навчального слухання студентів, забезпечення оптимального темпу пізнавальної діяльності, творчого робочого самопочуття студентів на лекції .

До найістотніших умов, за яких мовлення педагога може бути інструментом продуктивного розв'язання педагогічних завдань відносять:

По-перше, професійне мовлення педагога повинно відповідати вимогам культури мови. Це важливий показник рівня його інтелігентності, освіченості, загальної культури. Його умовою є знання мови, адже мовлення є засобом існування, використання мови. Мова як сутність , як специфічна знакова система, виявляється у мовленні . Продуктивність мовленнєвої діяльності педагога залежить передусім від того, наскільки його мова відповідає нормам сучасної літературної мови – акцентологічним, орфоепічним, граматичним, синтаксичним. Мова , яка відповідає цим нормам є правильною. Правильність – одна з характеристик культури мови.

Культура мови – це не лише відповідність її сучасним літературним

нормам, але й іншим якостям, які свідчать про її комунікативну досконалість. Це і точність, логічність, виразність, доцільність.

По-друге, професійне мовлення педагога має бути своєрідною «словесною» дією (за К.Станіславським), метою якої є здійснення інтелектуального, емоційно-вольового морального впливу на студентів. Мовлення педагога повинно буди в одних ситуаціях засобом збудження активності студентів (наприклад, пізнавальної активності на лекції), в інших – засобом гальмування їх психічних реакцій (зняття негативних емоцій).

Важливо орієнтувати себе у спілкуванні зі студентами на цілеспрямований добір мовних і мовленнєвих засобів, на чітке визначення того, яке педагогічне завдання і надзавдання буде розв'язуватися цими засобами (самотренінг).

Третя умова ефективності професійного мовлення педагога – його спрямованість, зверненість до студентів. Головна мета спрямованості мовлення – викликати студентів на діалог з викладачем, залучити їх до співпраці, створити атмосферу співроздумів і співпереживання. Не менш важливим є також завдання зорієнтувати студентів на внутрішній діалог із самим собою.

Слова педагога повинні завжди мати точну адресу – їх добір здійснюється з розрахунку, що вони будуть сприйматися конкретними студентами. Педагог будує своє мовлення, передбачаючи можливу реакцію студентів на свої слова, тон, голос, якими вони будуть сказані. Таке передбачення допоможе педагогу раціональніше організувати своє мовлення, скоригувати його під час спілкування.

У сучасній соціальній психології компоненти техніки мовлення – голос, дикція, темп, інтонація – визначаються як акустична система відтворення людини людиною.

Встановлено, що вони виконують при цьому важливі функції, а саме: створюють імідж людини, який закріплюється у свідомості довколишніх; дають змогу виявити психічну індивідуальність людини, визначити її емоційний стан. Особливості техніки мовлення педагога можуть створити образ спокійного, врівноваженого педагога або, навпаки, категоричного властолюбця.

Отже, володіння технікою мовлення є не тільки елементом культури педагогічної діяльності педагога, а й передумовою позитивного сприйняття його студентами, батьками, колегами.

До шляхів вдосконалення мовлення майбутнього педагога І.Зязюн відносить:

- самоконтроль і розвиток культури мовлення, створення установки на оволодіння літературною мовою в різних ситуаціях спілкування. Постає потреба в постійному навчанні і підвищенні рівня своєї культури мовлення. Особливу увагу при цьому слід приділяти питанням правильності і чистоти мови;

- самоконтроль і розвиток умінь виразного мовлення. Виразність мовлення досягається вмінням інтонування залежно від змісту, умов спілкування та шляхом доречного вживання зображальних засобів (епітетів, метафор, порівнянь), засобів образної словесної наочності;

- самоконтроль і розвиток комунікативних умінь, здібностей, соціальних установок у спілкуванні. Якщо умовою продуктивної комунікативної поведінки педагога є його індивідуальний стиль спілкування, то в процесі професійного самовиховання важливо не лише розібратися в питаннях психіки комунікації, а й з'ясувати свою соціальну позицію у спілкуванні.

Продуктивна мовленнєва комунікація педагога передбачає і розвиток у нього низки спеціальних здібностей:

- соціально-перцептивних;
- здібностей до ідентифікації;
- саморегуляції;
- вольового впливу;
- навіювання;
- керування своїм психічним станом у спілкуванні.

Розвиток загальних психофізіологічних особливостей своєї особистості, які є передумовою оволодіння вміннями професійно-педагогічного мовлення. Насамперед, це розвиток уяви (відтворюючої і творчої), асоціативної і образної пам'яті (К.Станіславський, С.Гіппіус).

Отже, для того, щоб бути людиною, яка навчає інших, потрібно володіти комунікативними здібностями (які є основою навчально-виховного процесу), удосконалювати свої мовні навички за допомогою самоконтролю, розвитку культури мовлення, розвитку умінь виразного мовлення, комунікативних умінь та розвитку загальних психофізичних особливостей своєї особистості .

Одним із головних постулатів нової педагогіки є розуміння того, що урок – це частина життя дитини. Якщо урок – це життя, то, отже , воно наповнене проблемами. Виходить їх потрібно вирішувати . Жити – значить мати проблеми, а вирішувати їх – значить зростати інтелектуально (Дж. Гілфорд). Звичайно гострі ситуації життєвого проблемного змісту прийнято називати **педагогічними ситуаціями**.

Інколи ми з жахом розуміємо, що в наше інформаційне століття діти не тільки не вміють міркувати, але вони не вміють читати, ставити запитання, відповідати на конкретно поставлене запитання. З точки зору педагогічної теорії розвивального навчання, в учня як суб'єкта пізнавальної діяльності розвивається і формується механізм мислення, а не експлуатується пам'ять.

Ситуація, яка потребує вирішення деякого протиріччя або проблеми називається **творчою ситуацією**. Аналіз психолого-педагогічної літератури, спостереження уроків вчителів приводить до висновку, що творчі ситуації можна створити в процесі:

- розв'язання творчих задач;
- вирішення навчальних проблем;
- дискусій;
- критичного аналізу прочитаного;
- використання різноманітних творчих завдань;
- навчальної експериментальної і дослідницької діяльності ;
- ігрових ситуацій
- стимулювання і мотивації учіння

РОЗВ'ЯЗАННЯ ТВОРЧИХ ЗАДАЧ

- задачі на виявлення протиріччя, проблемне бачення (задачі головоломки, задачі-проблеми, парадокси, задачі на формулювання проблем тощо);
- задачі на прогнозування (висунення гіпотези, оригінальної ідеї);
- задачі на рецензування (критичний аналіз прочитаного, на виявлення помилок, на перевірку результату);
- задачі на розробку алгоритмічних і евристичних розпоряджень (правил);
- логічні задачі;
- задачі на складання протилежних задач;
- дослідницькі задачі (експериментальні задачі, задачі на моделювання, графічні задачі);
- задачі на винахідливість;
- задачі на управління (на розробку мети, на планування, організацію діяльності, на формування часу діяльності, на оцінку результатів);
- задачі на комунікативність (на розподіл обов'язків в процесі колективної творчої діяльності, задачі на пошук засобів співробітництва);
- задачі на розвиток фантазії та уяви;
- естетичні задачі (написання вірша, творів, музичних творів, малювання і ліплення по пам'яті та за уявою).

ВИРІШЕННЯ НАВЧАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ

Метод проблемного викладу знань є перехідним від виконавчої до творчої діяльності. Метод має такі ознаки:

1. Учитель показує шлях дослідження проблеми. Розкриваючи її вирішення з початку до кінця.
2. Учні, спостерігаючи за ходом міркувань, одержують приклад вирішення пізнавальних труднощів.

3 . Учитель загострює суперечності між раніше здобутими знаннями і новими фактами, процесами, які учні спостерігають .

4. Учень не в змозі пояснити ці факти, процеси через недостатку наявних у нього знань. Виникає проблема в нових знаннях, яку він прагне задовольнити.

5. Учень використовує способи вирішення проблем у власній пошуковій роботі, проявляючи при цьому активність і самостійність власної думки в межах формально-логічного мислення.

Частково-пошуковий (евристичний) метод має такі характерні ознаки:

1 . Знання учням не пропонуються в «готовому» вигляді , їх потрібно здобувати самостійно.

2. Учитель організовує не повідомлення чи виклад нових знань, а пошук їх за допомогою різноманітних засобів.

3 . Учні під керівництвом учителя самостійно мислять, вирішують пізнавальні завдання, які виникають, створюють і вирішують проблемні ситуації, аналізують, порівнюють, узагальнюють, роблять висновки і т.д., в результаті чого у них формуються усвідомлені міцні знання.

Отже, навчальна діяльність розвивається за схемою: учитель – учні – учитель - учні і т.д. Частину знань повідомляє учитель, частину учні здобувають самостійно. Відповідаючи на поставлені питання чи вирішуючи проблемні завдання. Звідси метод одержав назву частково-пошукового.

Дослідницький метод зводиться до того, що:

1. Учитель разом з учнями формує проблему, вирішенню якої присвячується проміжок навчального часу.

2. Знання учням не повідомляються. Учні самостійно здобувають їх у процесі вирішення проблеми, порівняння різних варіантів відповідей. Засоби для досягнення результатів також визначають самі учні .

3. Діяльність учителя зводиться до оперативного управління процесом вирішення проблемних завдань.

4. Навчальний процес характеризується високою інтенсивністю, учіння супроводжується підвищеним інтересом , одержані знання вирізняються глибиною, міцністю, дієвістю.

Достоїнство методу – творче здобуття знань. Недоліки – значні витрати часу та енергії учителів та учнів.

Методи стимулювання і мотивації учіння – методи стимулювання інтересу до навчання.

Дослідження психологів свідчать, що інтерес, як фактор, що стимулює діяльність, у всіх його видах і на всіх етапах розвитку обов'язково характеризується:

- 1) позитивною емоцією щодо діяльності («я люблю цю працю»);
- 2) наявністю пізнавальної сторони цієї емоції («мені цікаво працювати»);
- 3) наявністю безпосереднього мотиву, який впливає із самої діяльності.

Звідси очевидно, що в процесі навчання важливо забезпечити виникнення позитивних емоцій щодо навчальної діяльності, його змісту, форм і методів реалізації. Емоційний стан людини завжди пов'язаний з подивом, співчуттям, радістю, гнівом. Тому важливо до процесів сприймання, осмислення, запам'ятовування підключити глибокі внутрішні переживання особистості.

Для вирішення цього завдання учителі застосовують різні прийоми: створення ситуації новизни, актуальності, морального переживання, цікавості, подиву, образності та ін. Вони є першим кроком до формування пізнавального інтересу.

Виділяють такі найважливіші методи і прийоми стимулювання творчої активності учнів:

стимулювання зацікавленості, творчого інтересу (вводяться цікаві приклади, досліди, парадоксальні факти, казкові чи фантастичні передбачення; В.О.Сухомлинський зауважував, що мислення починається зі здивування);

цікаві аналогії (стимулюють інтерес до самостійного навчання, творчого пошуку);

створення ситуації емоційного переживання (створення ефекту здивування, захоплення, недовіри; обов'язкова умова – переконливість прикладів);

розвивальні ігри (спрямовані на психологічне розкріпачення

«правопівкульних» процесів несвідомої обробки інформації, розвиток інтуїції, стимулювання натхнення);

метод відкриття (використання складних ситуацій, які виникають у дітей у школі чи вдома для застосування набутих навичок у вирішенні проблем);

створення ситуації з можливістю вибору (це створення таких умов коли самі учні перевіряють свій власний вибір, а вчитель переймає роль помічника).

Зупинимося конкретно на *ігрових ситуація*, а саме на розвивальних іграх.

Гра – це «чарівна паличка», з допомогою якої можна навчити дитину читати, писати, і, головне, мислити, винаходити, доводити. Важливо, щоб гра захоплювала і була доступною, щоб у ній був елемент змагання, якщо не з кимось, то, принаймні, з самим собою.

Метод ігрової ситуації.

Цей метод сприяє заохоченню учнів до захопливої діяльності на основі певної ситуації, що розігрується. У зміст ситуації закладено необхідну суму знань, умінь і навичок, якими повинні оволодіти учні. Ігрова ситуація сприяє посиленню емоційно-психологічного стану, збуджує внутрішні стимули до навчальної роботи, знімає напругу, стомленість. До ігрової ситуації входять такі методи, як «аналіз конкретної ситуації», «інцидент», «розгляд ділової кореспонденції» тощо.

Метод навчально-рольової (ділової) гри.

Завдяки рольовій грі відбувається психологічна переорієнтація школярів. Кожний починає розуміти, що він уже не просто учень, який відповідає перед учителем, а особа, яка має певні права й обов'язки та несе відповідальність у прийнятті, рішення. Такий метод інтенсифікує розумову працю школярів, дозволяє швидше і краще засвоїти навчальний матеріал. Крім того, він сприяє професійній орієнтації учнів.

Метод «рольової гри» має такі різновиди : «ігрове проєктування» та «інсценізація», .

Пізнавальні (дидактичні) ігри – це спеціально створені ситуації, які моделюють реальність , з якої учням пропонується знайти вихід. Пізнавальний інтерес отримується завдяки грі, в якій учень виступає активним учасником.

Метод пізнавальних ігор застосовувався ще в стародавніх практичних системах. До нього повернулися в середині 80-х років, коли в школу почали проникати ЕОМ, які дозволяють моделювати складні ситуації. Навчальні ігрові програми в комплексі з технічними засобами вирішують проблеми:

- 1) збудження і підтримки інтересу до навчання;
- 2) здобування знань за рахунок власних зусиль в процесі захоплюючого змагання з машиною;
- 3) оперативного контролю і корекції якості навчання.

Арсенал ігор великий – різноманітні математичні, лінгвістичні ігри, ігри-мандрування , ігри типу електронних вікторин, ігри з тематичними наборами "Юний хімік", "Конструктор", "Умілець" та ін .

Отже, раціональне використання ігрових методів сприяє позитивній зміні рівнів активності учнів: від репродуктивного через пошуковий до творчого.

Дискусія

Навчальна дискусія поступово входить в практику нашої школи. У навчальних закладах західного світу вона давно й успішно забезпечує хороші результати там, де інші методи виявляються менш ефективними. Суть даного методу полягає в обміні поглядами з конкретної проблеми, створенні ситуації пізнавального спору. Для такого спору використовуються факти боротьби різних наукових точок зору з тією чи іншою проблеми. Наприклад, учні висловлюють різні думки щодо причин зміни клімату на Землі, різні концепції походження людини і под . Ситуація протилежних думок, наукової суперечки мимоволі привертає їхню увагу до теми. На цій основі виникає більший інтерес як до теми, так і до прогресу учіння. Крім того, за допомогою дискусії учні набувають нових знань, вчать їх відстоювати, стверджуються у власній думці. Важливою

умовою ефективності навчальної дискусії є попередньо змістовна підготовка, яка полягає в накопиченні необхідних знань з теми дискусії, а також формальна підготовка - у формі викладу цих знань. Без цього дискусія стає безпредметною, беззмістовною, заплутаною і суперечливою. Дискусію застосовують при вивченні всіх навчальних дисциплін, починаючи з школи другого ступеня, а повного обсягу її використання досягають у старших класах. Учні вчать мистецтву ведення дискусії.

Метод ігрової дискусії.

Дискусійний метод навчання дозволяє серед різних варіантів рішень одного й того ж питання вибрати оптимальний. При цьому в учня можуть виникати сумніви у правильності вибору. Щоб позбутися їх необхідно глибоко проаналізувати суть явища або процесу, його природу. Різновидами ігрової дискусії є «мозкова атака», «дискусія круглого столу, «дерево рішень».

Пам'ятайте, що радість успіху – це могутня емоційна сила, від якої залежить бажання дитини бути хорошою. Турбуйтеся про те, щоб ця внутрішня сила дитини ніколи не вичерпувалася. Якщо її немає, не допоможуть ніякі педагогічні хитрощі”
(В. Сухомлинський)

В основі педагогічної технології "**Створення ситуації успіху**" лежить особистісно орієнтований підхід до процесу навчання та виховання. Виховання успіхом – це провідний принцип педагогічної системи С.М. Лисенкової. Успіх чи то в роботі, чи то в навчанні приносить радість, задоволення, спонукає до подальших досягнень.

Ситуація успіху — це суб'єктивний психічний стан задоволення наслідком фізичної або моральної напруги виконавця справи, творця явища.

Ситуація успіху досягається тоді, коли сама дитина визначає цей результат як успіх. Кожному педагогу слід звернути увагу на цей постулат.

Технологія «Створення ситуації успіху» звучить у таких висловлюваннях вчителя:

- Це дуже важливо, і у тебе неодмінно вийде...
- Саме ти і міг би зробити таку справу...
- І це зовсім не складно. Навіть якщо не вийде – нічого страшного.
- Я впевнений, що ти пам'ятаєш про...
- Починай же! Ти це добре зробиш!
- Ось ця деталь (елемент, частина) вийшла дуже гарно!

Гуманний вчитель, поважаючи працю дітей, після виконання ними складного завдання скаже співчутливо і впевнено: «Бачу, діти, нелегко вам було завершити цю роботу. Але спробуємо ще раз поміркувати разом...»; «Я певна, завтра усі будуть лускати ці приклади, як горіхи»; «Вам, діти, буде важко, але ви все здолаєте». І ні в якому разі: «Я з вами вже не маю сил».

Якщо дитини досягає творчих успіхів у школі, то в неї є всі шанси на творчий успіх у житті.

ВПРАВИ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ТРЕНІНГІВ З ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ НАВЧАННЯ НА ОСНОВІ «СИТУАЦІЇ УСПІХУ»

Вправа 1.

Ви повинні переконати іншого учасника групи (уявіть, що перед вами дитини, яка потребує ваших настанов), що із завданням можна легко впоратися. Прагніть вселити впевненість в успіх. Запишіть свою промову.

Вправа 2.

1. Згадайте подію, коли ви досягли успіху, проявивши наполегливість, цілеспрямованість, кмітливість тощо. Згадайте емоційний стан (задоволення, піднесення), в якому перебували в ситуації успіху і перемоги .

2. Похваліть самого себе. Скажіть самому собі кілька приємних слів. Наприклад: «Молодець! Чудова робота! Так і далі тримати!»

3. Зобов'яжіть себе і надалі так працювати (наприклад, проявити наполегливість, цілеспрямованість тощо).

Вправа 3.

1. Попросіть себе обов'язково виконати щось важливе для вас. Можете викорис-товувати аналогічні прийоми, які застосовуєте, коли просите інших виконати щось.

Використовуйте:

- переконання в необхідності діяльності;
- прохання і ласкаві слова (наприклад, можете сказати собі : «Ти будеш молодець, коли зробиш це!» або «Ти ж молодчина, все зможеш виконати, будь ласка, зроби це, буде нелегко, але ти зможеш!»).

2. Напишіть кілька форм, варіантів прохання і переконання самого себе. Виберіть кращі варіанти.

3. Виробіть загальні правила, принципи переконання самого себе чи прохання до самого себе.

Вправа 4.

Технологія («секрети») створення ситуації успіху може бути такою :

1. Сплануйте досягнення певної мети (або етапу її досягнення). Мету

слід вибирати середньої складності, оскільки досягнення надто складних часто є неможливим. Якої мети ви б хотіли досягнути?

2. Докладіть усіх зусиль, щоб досягти бодай однієї мети або успішно виконати поставлені перед собою завдання. Чи досягли своєї мети? Які труднощі відчували?

3. Розбийте мету на ряд конкретних проміжних етапів і усвідомте важливість досягнення кожного з них. Ставте перед собою якомога більше конкретних (і реальних) цілей і прагніть досягти їх. Які конкретні етапи досягнення мети?

4. Похваліть самого себе за те, що досягли навіть незначного успіху («Який я молодець!»). Позитивні емоції, пов'язані з досягненням успіхів, ніколи не завадять.

5. Відзначте себе за досягнення навіть незначного успіху, «нагородіть» себе чимось за цей успіх. Який приз чи винагороду ви собі приготували?

Як вирішувати не «педагогічну ситуацію», а «життєву ситуацію». І не з позиції професійних навичок, а в першу чергу з пропозиції людської культури. Отож розглянемо проблемні ситуації – *ситуації конфлікту*, які виникають у процесі навчання та спілкування вчителя та учня:

учень спізнився – його насамперед запитують, чи не трапилося щонебудь;

учень не слухає вчителя – цікавтеся, які питання його відволікають і тривожать;

хтось не виконав завдання – висловлюється припущення, що йому перешкодили серйозні обставини;

ніхто не хоче вийти до дошки – чи не страх є причиною того;

«Педагог повинен мати сміливість жити на уроці, а не лякати дітей, бути відкритим до всіх проявів життя».(Щуркова Н.Е.)

Учитель повинен бути безмежно уважним і вчитися бачити «вогнища» порушень порядку. Ні в якому разі не можна не помічати такої ситуації. Це призведе до того, що учні відчують вседозволеність і навіть ті, хто ніколи не

порушував дисципліну, будуть поводитись по-іншому. Іноді важку ситуацію можна розв'язати в досить простий спосіб, відреагувавши несподівано для учня. Ось один із простих прийомів. Вчитель поцікавився в учня, що порушував дисципліну, його домашньою адресою і не зупиняючись, продовжив пояснення матеріалу. Після уроку учень запитав учителя, навіщо йому знадобилася адреса, педагог відповів, що дуже хоче познайомитися з його батьками. Хлопчик пообіцяв виправити свою поведінку та просив не повідомляти батькам. Той погодився і тим самим розв'язав проблему.

Найбільш дієвим способом розв'язання проблемних ситуацій є бесіда з порушником дисципліни віч-на-віч. Часом ті, хто на уроці поведуться зухвало, агресивно, при індивідуальному спілкуванні поведуться зовсім по-іншому: йому не потрібно побоюватися за свій авторитет перед однокласниками і привертати до себе увагу. Іноді після такої розмови учень стає помічником учителя в питаннях наведення порядку.

З чого почати ?

Спробуємо змодельювати деякі педагогічні ситуації й осмислити помилки, що найбільш часто зустрічаються у педагогів. Ситуації представлено у вигляді помилок, що обговоряться за таким алгоритмом:

- ілюстративний приклад;
- реакція вчителя ;
- переконання вчителя;
- корекція осмислення;
- корекція поведження.

Ситуація 1. Запізнення

Почався урок, учитель націлює учнів на продуктивну роботу, озвучує задачі уроку. Відкриваються двері, вбігає захеканий учень, поспішає до свого місця... Через хвилину лунає стукіт у двері, розгніваний учитель виглядає у коридор і захоплює її перед учнями, що запізнилися. Ситуація всім знайома. І першим на неї реагує вчитель .

Реакція вчителя	Переконання вчителя
1. Учитель не дивиться на тих, хто запізнився, і продовжує урок .	1. Спізнився сьогодні – завтра прийде вчасно.
2. Учитель дивиться з осудом і дозволяє сісти.	2. Своєю зневагою я покажу, що не схвалюю цього вчинку .
3. Учитель починає лаяти тих, хто запізнився, залишивши без уваги весь клас.	3. Неприпустимо залишати без уваги ці запізнення сьогодні, щоб вони не повторилися завтра. Моє осудження піде на користь усім.

Корекція осмислення

1) Той, хто запізнився, відволікає клас, на нього витрачається дорогоцінні хвилини навчального часу.

2) Безкарні регулярні запізнення зміцнюють шкідливу звичку. Учень, що постійно спізнюється, - потенційний неорганізований працівник у майбутньому.

3) Стягнення і покарання запізнення не ліквідують, треба викоринити причини, що їх породжують.

4) Деякі запізнення відбуваються через нас, учителів що не висувають однакових вимог до учнів, що запізнюються.

Корекція поведження

1. Насамперед установіть, хто на які заняття й у які дні спізнюється. Часто з'ясовуються наступні обставини: учні спізнюються на заняття конкретного вчителя; спізнюються у визначені дні тижня та ін.

2. Доступ у клас завжди відкритий. З боку вчителя ніякої агресивної реакції: сідай і працюй. У зошиті обліку робляться позначки, а вже після уроку з'ясовуються причини спізнення.

3. При з'ясуванні обставин запізнення будьте активним слухачем, спокійним і доброзичливим. Важливо з'ясувати ставлення самого учня до порушення порядку. Цілком можливо, що в події він не бачить ніяких негативних наслідків ні для себе, ні для однокласників, ні для вас. Тоді ваша задача – показати ці наслідки.

4. Для категорії учнів, які постійно спізнюються, кращий засіб – вимогливість і строгість. Повідомте їм, що тепер будете контролювати їхній прихід до школи. Можна застосувати деякі вправи, що виховують почуття відповідальності: чергування перед першим уроком, підготовка наочних посібників до уроку, допомога в організації практичних робіт тощо. Як правило, після таких доручень запізнення припиняються.

5. Аналіз конкретних ситуацій дозволяє розкрити й об'єктивні причини запізнень: необхідність відвести брата або сестру в садок, батьки не залишили ключ – не міг закрити двері, занадто пізно лягли спати – тому що у батьків були гості і т.д. Професійний обов'язок учителя – підходити диференційовано до своїх учнів, знати сімейні обставини, допомогти в разі потреби створити сприятливі умови для навчання.

Ситуація 2. Знову не вивчив урок

Учень знову не вивчив урок, відмовляється відповідати, намагається уникнути опитування, спізнюється на урок, відповідає гірше, ніж звичайно. Багато учнів уже звикли до низьких оцінок, реагують на них дуже байдуже. Подібні ситуації знайомі усім учителям.

Реакція вчителя	Переконання вчителя
1. «Як завжди, одиниця! Живи і радуйся!»	1. Мені ні за що ставити іншу оцінку, я вже заздалегідь знаю це .
2. Ставить низьку оцінку, посилаючись на те, що учень дуже ледачий і може працювати краще .	2. Якби я був переконаний, що він може відповісти краще, то поставив би йому задовільну оцінку. Але я переконаний у зворотному . Чи варто заохочувати, якщо він може працювати краще?
3. «Не вивчив урок – це твої проблеми . Одержуй свою оцінку»	3. Я – педагог, на мене дивиться весь клас. Насамперед я повинен бути об'єктивним. Об'єктивність вище за все.

Корекція осмислення

1) Вдумайтеся в слова , сказані В.О .Сухомлинським: «Я не можу без серцевого болю думати про те, що в багатьох школах сидять за партами. десь, позаду, як знедолені , похмурі, дратівливі або байдужі до усього, слабенькі другорічники. Не можна допускати, щоб вони пішли зі школи озлобленими або байдужими до знань . Якщо нормальна людина в жодному предметі не досягла успіхів, якщо у неї немає улюблених предметів, виходить школа недієва». Подумайте, чи не в такому положенні знаходяться ваші слабенькі діти ?

2) Часто низькі, нехай навіть заслужені, оцінки знижують віру в себе,у свої сили і можливості. Учень змирився з положенням слабкого, погані оцінки його не засмучують.

3) Оцінка не повинна бути джерелом тривоги і побоювань. Вона повинна винагороджувати працьовитість, а не карати за лінощі і недбайливість.

4) Ви повинні пам'ятати, що усім властиво помилятися. Помилки не можна позбутися за допомогою поганої оцінки. Помилки треба виправляти.

5) Прагнення до об'єктивності за будь-яку ціну зводить працю учителя до процесу виміру того, що необхідне і досягнуте, у якому не враховується головне – сам вплив учня. Що вийде з учня, якого усі звикли бачити в негативному світлі?

Корекція поведження

1. У кожного учня є свої сильні і слабкі сторони. Так, учень, що допускає багато помилок у диктанті або творі, не позбавлений уміння логічно викладати, аналізувати або узагальнювати. Необхідна диференційована оцінка, що дозволить йому виявити себе і не позбавить можливості домогтися успіху.

2. У поточному обліку намагайтеся як можна рідше використовувати низькі оцінки, вказуючи на прогалини, надаючи можливість виправити положення. А при виставленні тематичних оцінок робіть остаточний висновок.

3. Пам'ятайте, що дієвість оцінки насамперед залежить від того, наскільки вона стосується окремих проявів його особистості, а не особистості в цілому. Це золоте правило оцінювання. Порівняйте: «Ти неправильно вирішив задачу», або «Ти взагалі не вмієш рахувати».

4. У кожному конкретному випадку вникайте у причини незнання: методичні промахи, неправильні взаємини з учнем, особливості самого учня, сімейні обставини та ін.

Ситуація 3. Усе бачити й усе зауважити

Учень сидить, розвалившись, за останнім столом, розважаючи себе і навколишніх, інший – постійно розмовляє, деякі дівчата малюють і зовсім не цікавляться тим, що діється в класі, завжди спокійний учень дивиться у вікно... Реальні ситуації на уроках, чи не правда? Як реагують на них учителі? І чому?

Реакція вчителя	Переконання вчителя
1. «Не вертись!»	1. «Школа без дисципліни – млин без води».
2. «Не відволікайтеся, перестаньте розмовляти!»	2. Якщо сидять тихо і мовчать, виходить слухають.
3. «Що там побачив? Перестань дивитися у вікно!»	3. На уроці учень повинен думати тільки про предмет.
4. «Не підказуй! Що в тебе під столом? Дай сюди!»	4. Прикрикнеш – замовчать, почнеш з ними поводитися тактовно – порядку немає.

Корекція осмислення

1) Дисципліна на уроці не залежить від кількості зауважень. Чим більше зауважень – тим менше на них реагують учні.

2) Іноді начебто слухають, але насправді не чують. Щоб домогтися уваги, ми насамперед повинні навчити учня чути, а головне – слухати.

3) Тиша повинна бути не в ім'я тиші, а в ім'я роботи. Щоб створити умови, що дозволяють включити увагу, переключити її з одного виду діяльності на інший.

4) Прямі методи впливу, постійні осмикування, містять скоріше елементи примуса, ніж елементи переконання. Ми вимагаємо слухняності тоді, коли цього хочеться нам, часто буваємо непослідовними у своїх вимогах. Тим самим звільняємо учнів від необхідності дотримування правил поведінки.

5) Професійна спостережливість педагога складається не тільки з уміння бачити усе, що помітно, і зауважувати навіть те, чого не видно. Вона саме складається в зворотному: в умінні бачити, але не все зауважувати. Якщо вчитель буде реагувати на все, то його робота перетвориться на суцільний конфлікт.

Корекція поведження

На деяких етапах уроку робочий шум неминучий. Наприклад, групові форми передбачають взаємне спілкування, на основі якого і формується колективна думка, робляться колективні висновки. Орієнтуючи учнів на обговорення проблеми, нагадайте їм, що поруч працюють їхні однокласники і зайвий шум буде їм заважати.

1. Організуйте диференційовану роботу: більш складні завдання давайте сильним учням, менш складні – слабким. Головне пам'ятати: серйозні задачі породжують серйозне до них ставлення.

2. Змусити учня що відволікається припинити займатися сторонньою справою можна без єдиного слова. Такого ефекту можна досягти шляхом «витриманої паузи». Зупинити учня, залучити його увагу можна нестандартним питанням, вдалою реплікою й ін. Спробуйте дотримуватись такого правила: як

можна спокійніше реагувати на недисциплінованість учнів – краще віднести з гумором, ніж голосно «придушувати» за провини.

3. Якщо учень продовжує поводитися зухвало, постійно відволікає на себе увагу, поговоріть з ним після уроків віч-на-віч. Розмова повинна бути побудована таким чином, щоб учень зрозумів, що ви маєте намір виконувати свою роботу і не допустите її зриву. Щира відверта розмова найчастіше переконує учня в тім, що для учителя він – особистість і що спільно можна спробувати вирішити виниклу проблему. У такій ситуації йому не потрібно побоюватися за свою гідність перед однокласниками і залучати до себе їхню увагу.

Ситуація 4 . Ви не об'єктивні

Коли учитель виставив перші тематичні оцінки, у класі запанувала не зовсім звичайна обстановка, почувалося, що учні чимось не задоволені. Незабаром з'ясувалося, що деякі учні звинувачують учителя в упередженості, не згодні з виставленою оцінкою. Часто виникає ще більш неспокійна ситуація, коли учень упевнений: «Як би я не намагався, оцінки все рівно будуть погані. Учителі ставлять оцінки не за те, як я займаюся. Вони оцінюють мою успішність виходячи з упередженого ставлення до мене».

Реакція вчителя	Переконання вчителя
1. «Не варто випрошувати оцінку, ти одержав те, що заслужив!»	1. Якщо я дозволю заперечувати оцінку, всі учні будуть поводитися так само
2. «Чи не хочеш ти сказати, що я гірше за тебе знаю матеріал?»	2. Якщо я виправлю оцінку, в учнів з'явиться сумнів в моїй компетентності
3. «Я занижив оцінку навмисно, щоб ти краще готувався до уроків».	3. Проставлю оцінку, пред'являючи завищені вимоги – наступного разу краще підготується до тематичної роботи
4. «Зараз я дам тобі додаткові питання, і тоді подивимося, хто правий»	4. Треба знайти такі прогалини в знаннях цього учня, щоб у нього більше не виникало бажання заперечувати оцінку

Корекція осмислення

1) Дуже часто наші учні страждають від безнадійності, що ми їм ускладнюємо життя своїми нібито об'єктивними оцінками. Насправді наша оцінка досить суб'єктивна, адже що тільки не впливає на неї: і почерк, і місце серед інших робіт, що перевіряються, і симпатії до учня, і обсяг роботи! То чому ж це не використовувати для усунення безнадійності учня.

2) Можливо, ми насправді припустилися помилки, але ніколи не пізно виправити, якщо таке дійсно сталося.

3) Вимоги до роботи повинні бути однаковими для всіх, якщо учням дають завдання одного рівня.

4) Учитель повинен обґрунтувати свої дії так, щоб учням було ясно, чому вони одержали ту чи іншу оцінку,

Корекція поведження

1. Роз'ясніть учням свій підхід до виставлення оцінок. Намагайтеся обговорити критерії оцінювання перед контрольними, тематичними та практичними роботами.

2. Висувайте розумні вимоги. Зайво завищені призведуть до заздалегідь незадовільних результатів.

3. Будьте уважні під час перевірки письмових робіт, не допускайте виставлення різних оцінок за аналогічні роботи.

4. Не дозволяйте своїм особистим симпатіям та антипатіям впливати на оцінку.

5. Завжди аналізуйте результати учнів, що виключить можливість виникнення невдоволення отриманою оцінкою.

6. Пам'ятайте, що будь-які сумніви трактуються на користь учня.

Висновки

Ми навели декілька прикладів аналізу проблемних ситуацій, що найбільш часто виникають у практиці роботи вчителя. Якщо вчитель навчиться такого аналізу, то безумовно, зможе знайти вихід з будь-якої нестандартної ситуації. Звичайно, для того щоб навчитися цьому, учитель повинен бути дуже організованою людиною. Адже дуже важко домогтися порядку, якщо сам у край неорганізований.

Учителю доводиться самотійно розв'язувати щодня різноманітні педагогічні завдання. Цих проблем безліч. І скільки б не було методичних рекомендацій, щоразу, коли виникає потреба їх застосувати, учителю слід обміркувати різні варіанти. Щоб не помилитися, маємо добре орієнтуватися в тому надбанні, яке є в сучасних посібниках, статтях, збірниках із досвіду роботи найкращих учителів. А таких книжок зараз чимало. Щоб опанувати на творчому рівні нові методики, потрібно, аби на окремому уроці й у системі уроків класовод досягав взаємозв'язку навчального розвивального й мотиваційного компонентів навчальної діяльності, утверджував гуманні взаємовідносини в класі, активно використовував різні форми співробітництва з учнями.

Для цього в процесі підготовки та проведення уроку мудрий учитель не тільки орієнтується на його зміст, а й одночасно продумує, як це зробити з найбільшою користю для розвитку особистості дітей, збереження їх емоційного благополуччя, оптимізму, розвитку позитивного ставлення до навчання, уміння вчитися. Тому чим повніше, надійніше й послідовніше на уроці вдається пов'язати змістовий, процесуальний і мотиваційний компоненти навчальної діяльності, тим сильніше система уроків впливатиме на виховання і розвиток молодшого школяра.

Література

1. Бикова М. Комунікативні аспекти самовизначення креативної особистості *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, № 5, 260-267. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pednauk_2016_5_35.
2. Нова українська школа [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://mon.gov.ua>.
3. Волкова Н.П. Професійно-педагогічна комунікація: [навч. посіб.]. Київ : Академія, 2006. 256 с.
4. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки. Режим доступу: http://oneu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/11/nsro_1221.pdf.
5. Особистісно-професійний розвиток майбутнього педагога / за ред. М. Савчина. Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2014. 331 с.
6. Опачко М. В. Дидактичний менеджмент: філософський аспект сутності поняття. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота». 2016. Випуск 2 (39). С. 168-171. <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/38199/1/ДИДАКТИЧНИЙ%20МЕНЕДЖМЕНТ.pdf>
7. Опачко М. Дидактичний менеджмент у методичній підготовці вчителя фізики: роль і місце /Магдаліна Опачко // Науковий вісник УжНУ. Серія: Соціальна робота. Педагогіка. 2008. Вип.14. С.117-120.
8. Опачко М.В. Основи дидактичного менеджменту. Частина 1: Проектування методичних систем у змісті підготовки майбутнього вчителя фізики: Навчально-методичний посібник / Магдаліна Опачко. Ужгород : Видавництво «Інватор», 2014. 132 с.
9. Опачко М.В. Основи дидактичного менеджменту. Частина 2: Організація та управління у методичній підготовці майбутнього вчителя: Навчально-методичний посібник /Магдаліна Опачко. Ужгород : Видавництво «Інватор», 2014. 114 с.
10. Освітній менеджмент: теорія і практика: зб. наук. праць / за заг.

ред. І. В. Соколової, О. Б. Проценко. Маріуполь : МДУ, 2013. 216 с.

11. Попадич О.О., Леспух М.І. Теоретичне обґрунтування моделювання педагогічних ситуацій як засобу формування комунікативної культури педагога. *Педагогічні інновації у фаховій освіті*. 2016. Вип. 1(7). С. 175–180.

12. Ярошинська О. Формування фахової компетентності майбутніх учителів початкової школи в умовах освітнього середовища професійної підготовки. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. 2013. Вип. 7. С. 235–237.

Практикум моделювання та аналізу педагогічних ситуацій

(Теорія і технологія розв'язання педагогічних задач : навч. посіб. / Л. О . Мільто — Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. — 156 с . ISBN 978-966-189-234-6)

Ця методика дозволяє судити про педагогічні здібності людини на основі того, який вихід вона знаходить з ряду описаних у ній педагогічних ситуацій . Перед початком дослідження випробуваний одержує інструкцію наступного змісту: «Перед вами — ряд скрутних педагогічних ситуацій . Познайомившись зі змістом кожної з них, необхідно вибрати з числа запропонованих варіантів реагування на дану ситуацію таку, яка з педагогічної точки зору найбільш правильна, на вашу думку. Якщо жоден із запропонованих варіантів відповідей вас не влаштовує, то можна указати свій, оригінальний, у двох нижніх рядках після всіх перерахованих для вибору альтернатив. Це, як правило, будуть 7 -й і наступні варіанти відповідей на ситуацію ».

Ситуація 1

Ви приступили до проведення уроку . Усі учні заспокоїлися, настала тиша, і раптом у класі хтось голосно засміявся. Коли ви , не встигнувши нічого сказати, питально і здивовано подивилися на учня, що засміявся, він, дивлячись вам прямо в очі, заявив: «Мені завжди смішно дивитися на вас і хочеться сміятися , коли ви починаєте вести заняття». Як ви відреагуєте на це? Виберіть підходящий варіант слів наведених реакцій учителя з числа запропонованих нижче .

1. *«От тобі і на!»*
2. *«А що тобі смішно?»*
3. *«Ну, і заради бога!»*
4. *«Ти що, дурачок?»*
5. *«Люблю веселих людей».*
6. *«Я радий(а), що створюю в тебе веселий настрій».*
7. *Власний варіант _____.*

Ситуація 2

На самому початку заняття або вже після того, як ви провели кілька занять, учень заявляє вам: «Я не думаю, що ви як педагог, зможете нас чомусь навчити». Ваша реакція:

1. *«Твоя справа — учитися, а не учити вчителя».*
2. *«Таких, як ти, я, звичайно, нікому не зможу навчити».*
3. *«Може бути, тобі краще перейти в інший клас або учитися в іншого вчителя?»*
4. *«Тобі просто не хочеться учитися».*
5. *«Мені цікаво знати, чому ти так думаєш».*
6. *«Давай поговоримо про це докладніше. У моєму поводженні, напевно, є щось таке, що наводить тебе на подібну думку».*
7. _____

Ситуація 3

Учитель дає учневі завдання, а той не хоче його виконувати і при цьому заявляє: «Я не хочу це робити!». Яка повинна бути реакція вчителя?

1. *«Не хочеш – змусимо!»*
2. *«Для чого ж ти тоді прийшов учитися?»*
3. *«Тим гірше для тебе, залишайся неуком. Твоє поводження схоже на поводження людини, що на зло собі хотів би відрізати свій ніс».*
4. *«Чи усвідомлюєш ти, чим це може для тебе закінчитися?»*
5. *«Не міг би ти пояснити, чому?»*
6. *«Давай сядемо й обговоримо – може бути, ти і правий».*
7. _____

Ситуація 4

Учень розчарований своїми навчальними успіхами, сумнівається у своїх здібностях і в тому, що йому коли-небудь, удасться зрозуміти і засвоїти матеріал. Він говорить учителеві: «Як ви думаєте, чи удасться мені коли-небудь

учитися на відмінно і не відставати від інших хлопців у класі ?». Що повинен на це йому відповісти вчитель ?

1. *«Якщо чесно сказати – сумніваюся».*
2. *«Пак , звичайно, у цьому ти можеш не сумніватися ».*
3. *«У тебе прекрасні здібності, і я пов'язую з тобою великі надії».*
4. *«Чому ти сумніваєшся в собі?»*
5. *«Давай поговоримо і з'ясуємо в чому тут проблема».*
6. *«Багато чого залежить від того, як ми з тобою будемо працювати».*
7. _____

Ситуація 5

Учень говорить учителеві: «На два найближчих уроки , що ви проводите, я не піду, тому що в цей час хочу сходити на концерт молодіжного ансамблю (варіанти: погуляти з друзями , побувати на спортивних змаганнях як глядач, просто відпочити від школи)».

Як потрібно відповісти йому ?

1. *«Спробуй тільки!»*
2. *«Наступного разу тобі прийдеться прийти в школу з батьками».*
3. *«Це – твоя справа, тобі ж здавати іспит (залік). Прийдеться все-одно звітувати за пропущені заняття, я потім тебе обов'язково запитаю».*
4. *«Ти, мені здається, дуже несерйозно відносишся до занять».*
5. *«Можє, тобі взагалі краще залишити школу?»*
6. *«А що ти збираєшся робити далі?»*
7. *«Мені цікаво знати, чому відвідування концерту (прогулянка з друзями, відвідування змагання) для тебе цікавіше, чим заняття в школі».*
8. *«Я тебе розумію: відпочивати, ходити на концерти , бувати на змаганнях, спілкуватися з друзями дійсно цікавіше, ніж учитися в школі. Але я , проте, хотів би знати, чому це так саме для тебе».*
9. _____

Ситуація 6

Учень , побачивши вчителя, коли той ввійшов у клас , говорить йому: «Ви виглядаєте дуже втомленим». Як на це повинен відреагувати вчитель?

1. *«Я думаю, що з твоєї сторони не дуже пристойно робити мені такі зауваження».*
2. *«Так , я погано себе почуваю».*
3. *«Не хвилюйся про мене, краще на себе подивися».*
4. *«Я сьогодні погано спав, у мене багато роботи».*
5. *«Не турбуйся, це не перешкодить нашим заняттям».*
6. *«Ти — дуже уважний, спасибі за турботу!»*
7. _____

Ситуація 7

«Я відчуваю , що заняття, які ви ведете, не допомагають мені», — говорить учень вчителю і додає: «Я взагалі думаю кинути заняття». Як на це повинен відреагувати вчитель?

1. *«Перестань говорити дурниці !»*
2. *«Нічого собі, додумався!»*
3. *«Може, тобі знайти іншого вчителя?»*
4. *«Я хотів би докладніше знати, чому в тебе виникло таке бажання?»*
5. *«А що, якщо нам попрацювати разом над вирішенням твоєї проблеми?»*
6. *«Може , твою проблему можна вирішити якимось інакше?»*
7. _____

Ситуація 8

Учень говорить учителю, демонструючи зайву самовпевненість: «Немає нічого такого, що я не зумів би зробити, якби захотів. У тому числі мені нічого не варто засвоїти і ваш предмет». Якою повинна бути на це репліка вчителя?

1. *«Ти занадто добре думаєш про себе».*
2. *«Із твоєми-то здібностями ? — Сумніваюся!»*
3. *«Ти, напевно, відчуваєш себе досить упевнено, якщо заявляєш так?»*
4. *«Не сумніваюся в цьому, тому що знаю, що якщо ти захочеш, то в тебе усе вийде ».*
5. *«Це, напевно, потребує від тебе великої напруги».*
6. *«Зайва самовпевненість шкодить справі».*
7. _____

Ситуація 9

У відповідь на відповідне зауваження вчителя учень говорить, що для того, щоб засвоїти навчальний предмет, йому не потрібно багато працювати: «Мене вважають досить розумною людиною». Що повинен відповісти йому на це вчитель?

1. *«Цій думці, ти навряд чи відповідаєш».*
2. *«Ті труднощі, що були дотепер у тебе , і твої знання аж ніяк не свідчать про це».*
3. *«Багато людей вважають себе досить розумними, але далеко не усі на ділі є такими».*
4. *«Я радий(а), що ти такої високої думки про себе ».*
5. *«Це тим більше повинно змусити тебе додавати більше зусиль у навчанні».*
6. *«Це звучить так, начебто ти сам не дуже віриш у свої здібності».*
7. _____

Ситуація 10

Учень говорить учителеві: «Я знову забув принести зошит (виконати домашнє завдання і т.п .)». Як повинен на це відреагувати вчитель?

1. *«Ну от, знову!»*
2. *«Чи не здається тобі це проявом безвідповідальності?»*
3. *«Думаю, що тобі настав час почати відноситися до справи*

серйозніше».

4. *«Я хотів би знати, чому?»*
5. *«У тебе, імовірно, не було для цього можливості?»*
6. *«Як ти думаєш, чому я щораз нагадую про це?»*
7. _____

Ситуація 11

Учень у розмові з учителем говорить йому: «Я хотів би, щоб ви відносилися до мене краще, ніж до інших учнів». Як повинен відповісти вчитель на таке прохання учня?

1. *«Чому це я повинний відноситися до тебе краще, ніж до всіх інших?»*
2. *«Я зовсім не збираюся грати в мазунчиків і фаворитів!»*
3. *«Мені не подобаються люди, що заявляють так, як ти».*
4. *«Я хотів би знати, чому я повинний особливо виділяти тебе серед інших учнів?»*
5. *«Якби я тобі сказав, що люблю тебе більше, ніж інших учнів, то ти почував би себе від цього краще?»*
6. *«Як ти думаєш, як насправді я до тебе відношуся?»*
7. _____

Ситуація 12

Учень, виразивши учителеві свої сумніви з приводу можливості гарного засвоєння його предмета, говорить: «Я сказав вам про те, що мене турбує. Тепер ви скажіть, у чому причина цього і як мені бути далі?». Що повинен на це відповісти вчитель?

1. *«У тебе, як мені здається, комплекс неповноцінності».*
2. *«У тебе немає ніяких підстав для занепокоєння».*
3. *«Перш, ніж я зможу висловити обґрунтовану думку, мені необхідно краще розібратися в суті проблеми».*
4. *«Давай почекаємо, попрацюємо і повернемося до обговорення цієї»*

проблеми через якийсь час. Я думаю, що нам вдасться її вирішити».

5. *«Я не готовий зараз дати тобі точну відповідь, мені треба подумати».*

6. *«Не хвилюйся, і в мене у свій час нічого не виходило».*

7. _____

Ситуація 13

Учень говорить учителеві: «Мені не подобається те, що ви говорите і пояснюєте на заняттях». Якою повинна бути відповідь учителя ?

1. *«Це — погано».*

2. *«Ти, напевно, у цьому не розбираєшся».*

3. *«Я сподіваюся, що надалі, у процесі наших занять твоя думка зміниться».*

4. *«Чому?»*

5. *«А що ти сам любиш і готовий захищати?»*

6. *«На колір і смак товаришів нема».*

7. *«Як ти думаєш, чому я це говорю і пояснюю?»*

8. _____

Ситуація 14

Учень, явно демонструючи своє погане ставлення до кого-небудь з товаришів по класі, говорить: «Я не хочу працювати (учитися) разом з ним». Як на це повинен відреагувати вчитель?

1. *«Ну і що?»*

2. *«Нікуди не дінешся, все одно прийдеться».*

3. *«Це нерозумно з твоєї сторони ».*

4. *«Але він теж не захоче після цього працювати (учитися) з тобою».*

5. *«Чому ?»*

6. *«Я думаю, що ти не правий ».*

7. _____

Ситуація 15

Ви приступили до проведення уроку. Всі учні заспокоїлися, настала тиша, і раптом у класі хтось голосно засміявся. Коли ви, не встигнувши нічого сказати, питально і здивовано подивилися на учня, що засміявся, він, дивлячись вам прямо в очі, заявив: «Мені завжди смішно дивитися на вас і хочеться сміятися, коли ви починаєте вести заняття».

Як ви відреагуєте на це? Виберіть підходящий варіант слів наведених реакцій учителя з числа запропонованих нижче.

1. *«От тобі і на!»*
2. *«А що тобі смішно?»*
3. *«Ну, і заради бога!»*
4. *«Ти що, дурачок?»*
5. *«Люблю веселих людей».*
6. *«Я радий(а), що створюю в тебе веселий настрій».*
7. *Власний варіант _____.*

Оцінка результатів і висновки

Кожна відповідь випробуваного — вибір ним того чи іншого з запропонованих варіантів оцінюється в балах відповідно до ключа, представленим у таблиці. Ліворуч по вертикалі в цій таблиці своїми порядковими номерами зазначені педагогічні ситуації, а праворуч зверху також в порядку їхнього проходження представлені альтернативні відповіді на ці ситуації. У самій же таблиці приведені бали, якими оцінюються різні варіанти відповідей на різні педагогічні ситуації.

Оцінка в балах різних варіантів відповідей на різні ситуації

№	Обраний варіант відповіді і його оцінка в балах							
	1	2	3	4	5	6	7	8
1	4	3	4	2	5	5	—	—
2	2	2	3	3	5	5	—	—
3	2	3	4	4	5	5	—	—
4	2	3	3	4	5	5	—	—
5	2	2	3	3	2	4	5	5
6	2	3	2	4	5	5	—	—
7	2	2	3	4	5	5	—	—
8	2	2	4	5	4	3	—	—
9	2	4	3	4	5	4	—	—
10	2	3	4	4	5	5	—	—
11	2	2	3	4	5	5	—	—
12	2	3	4	5	4	5	—	—
13	3	2	4	4	5	4	5	—
14	2	2	3	4	4	5	-	—

Примітка. Свої власні відповіді оцінюються окремо, і відповідні оцінки додаються до загальної суми балів.

Здатність правильно вирішувати педагогічні проблеми визначається по сумі балів, набраної випробуванням по всім 14 педагогічним ситуаціям, діленої на 14.

1. Якщо випробуваний одержав середню оцінку вище 4,5 бали, то його педагогічні здібності (за даною методикою) вважаються високорозвиненими.

2. Якщо середня оцінка знаходиться в інтервалі від 3,5 до 4,4 бали, то педагогічні здібності вважаються середньорозвинутими.

3. Нарешті, якщо середня оцінка виявилася менше, ніж 3,4 бали, то педагогічні здібності випробуваного розглядаються як слаборозвинені.